

Tysk hertugs pralebøger udstilles på museum

Skattekisten var fyldt med blomster

Statens Museum for Kunst har netop åbnet en udstilling med blomstermalerier, og i den anledning fremvises et vaskeægte kuriosum, nemlig de fire 350 år gamle blomsterbøger, Gottorfer Codex, som kom til Danmark som krigsbytte

Hvem siger nu lige, at gamle bøger skal være støvede og ormædte, befinde sig på et mørkt loft, der stinker af mølkugler, viklet ind i spindelvæv og så i øvrigt være så gabende kedelige, at man falder i søvn, inden man har læst første linje? Næh nej, Familie Journals udsendte blev for nylig sendt på en mission, som kunne have været både en Indiana Jones og diverse skattejægere værdig. Ærbødigt nærmede man sig personaleindgangen til næsten en kopi af selveste Fort Knox, som huser USA's guldreserver, og som er et af de sikreste steder i verden. 65 cm tykke mure af stål og beton beskytter det ædle metal fra tyverier... Ja, man føler sig næsten hensat til en hollywoodfilm med gangstere i hovedrollen, når man skal entre Statens Museum for Kunst i København, og selv om de godt nok ikke har betonmure af en halv meters tykkelse, så har de både sikkerhedsvagter og kodelåse, som man skal passere, inden man kommer ind i det allerhelligste – i dette tilfælde konservatorrummet. Ad ståltrapper bevæger vi os dybt ind i et af Danmarks mest kendte kunstmuseer, og der er ingen tvivl om, at de passer godt på landets kunstskatte. For skatte, det har man i rigelige mængder på kongerigets nationale kunstmuseum, ikke bare malerier, men også noget så sælsomt som ældgamle bøger med smukke blomstermotiver, der ikke har set dagens lys i århundreder, fordi de har været svært tilgængelige på grund af deres skrøbelighed.

Overdådig slotshave

De fire gamle blomsterbøger er lavet mellem 1649 og 1659 og er altså mere end 350 år gamle. Trods bøgernes lidt omtumlede tilværelse er farvestyrken meget velbevaret, men pergamentet buler meget i de to første bind, og farven er enten revnet eller faldet af på de fleste af bogsiderne i alle bøgerne. I de sidste fire år har konservator Anja Scocozza og kunsthistoriker Hanne Kolind Poulsen arbejdet på at restaurere de gamle værker, så de nu kan vises på museets forårsudstilling.

– Ja, det er lige før, at vi har været ved at få blomster på hjernen, men det har været utrolig spændende at undersøge de gamle bøger og forske i deres specielle historie, fortæller Anja, der med fine, hvide bomuldshandsker på og en spatel bladrer forsigtigt igennem de ældgamle sider. De fire bøger består i alt af mere end 1.100 blomstermotiver og er alle malet på kalveskind, der er forarbejdet og helt tyndt. Mere end 200 kalve har måttet lade livet for at blive til bogsider, men til gengæld er de gamle værker så holdbare og smukt lavet, at de stadig holder her næsten fire århundreder senere. Bøgerne stammer fra Gottrup Slot i Slesvig-Holsten, hvor en meget haveinteresseret hertug anlagde en overdådig slotshave. For at få dokumenteret sine mange prægtige blomster og planter bestilte han en kunstner fra Hamburg til at male hver eneste art i sit enorme

haveparadis. Bøgerne består kun af blomster – og plantemalerier og har ingen tekst overhovedet, derfor kaldes de for et florilegium. Under den store, nordiske krig i starten af 1700-tallet erobrede Danmark Gottrup Slot og tog bøgerne med til Danmark som krigsbytte.

– Man har aldrig vidst med sikkerhed, hvem der malede bøgerne, men er i nyere tid kommet til den konklusion, at det må være en tysk maler ved navn Hans Simon Holtzbecker, der er ophavsmand til samtlige motiver i bøgerne, forklarer Hanne. Man har nemlig fundet kvitteringer på store beløb til denne Holtzbecker for disse blomsterbilleder. Det har været et enormt arbejde at lave bøgerne, da hver side skulle skæres ud af en kalvehud, der forinden var blevet lagt i læsket kalk, skrabet og tørret over flere omgange, og med næsten 365 sider kan man godt regne ud, at det har taget rigtig lang tid, inden maleren overhovedet kunne komme i gang med at male. Og der var ikke råd til, at han malede forkert.

Prydeligt pralværk

– Han har først lavet en skitse af blomsten, malet den som en slags kladde, og derefter har han malet motivet over på huden, fortæller Anja. Der er brugt en helt speciel maling kaldet gouache, som er en speciel maling med olie i farvepigmenterne, så det bliver en oliefarve, men iblandet gummi og kridt gør det, at farven bliver meget tæt og intens, ja, næsten tredimensionel.

– Malingen er en af grundene til, at bøgernes malerier er så flot bevaret, plus det faktum, at bøgerne ikke har været fremme i lyset særlig tit og desuden har mellemlægspapir imellem de malede sider, fortæller Anja og bladrer forsigtigt igennem de første sider. De fire bøger blev, så vidt vides, fragtet i trækister og sejlet til København først i 1700-tallet, hvor de i flere år befandt sig på Det Kongelige Bibliotek. De er i hvert fald nævnt i det katalog, der i 1786 blevet lavet over bibliotekets bogsamling. Siden indgik de fire blomsterbøger i kobberstiksamlingen på Statens Museum for Kunst. Der er ingen tvivl om, at værkerne har været både dyre og kostbare at lave i sin tid, og heraf kan man udlede, at det har været et vigtigt arbejde for hertugen at få udført.

– Det har været lidt af et pralværk for ham, som han kunne vise frem for gæster på slottet, og vi ved også om denne hertug, at han var meget videnskabeligt interesseret og fik lavet himmelglobusser i sin have, siger Hanne og tilføjer, at der siden er blevet fundet flere florilegier udført af samme maler, blandt andet Det Grønne Florilegium, der kun består af et bind. Det befinder sig også på Statens Museum for Kunst og vises ligeledes på den kommende udstilling.

Blomsterrenæssance

Da bøgerne ca. 30 år senere blev indbundet og betrukket med kalvelæder, blev de forsynet med et guldbelagt våbenskjold, og i 1989 fastslog man endelig, at maleren må have været den hamburgske maler Holtzbecker.

– I starten troede man, at det var den kvindelige maler og insektforsker, Maria Sybille, der havde malet de mange blomstersider, så det har været lidt af et detektivarbejde at få kastet lys over de gamle værkers historie, siger Hanne, der glæder sig over, at offentligheden nu kan få lejlighed til at se dem i fuldt flor på museet i forbindelse med forårsudstillingen, ”Blomster og verdenssyn”. De gamle bøger er nu restaureret og konserveret for eftertiden og skulle gerne holde mange hundrede år endnu som et prægtigt vidnesbyrd om svundne tider på de gamle, europæiske slotte. Der er nok ingen tvivl om, at blomstermalerier igen er ved at få en renæssance i den europæiske bevidsthed – de er da også særdeles smukke at se på og bringer foråret lige ind i ens stue. Så

det er godt, at mange af de flotte blomstermalerier er kommet frem af gemmerne på "Fort Knox" i København til glæde for både blomsterelskere og historieinteresserede

Faktaboks

Blomster og Verdenssyn

Statens Museum for Kunst i København har netop åbnet dørene for forårets store særudstilling, "Blomster og verdenssyn", der viser en overdådig parade af 200 års blomstermalerier. Med over 300 værker viser udstillingen et mangfoldigt udsnit af dygtige blomsterkunstnere, både velkendte hovedværker og en række malerier, som sjældent har været udstillet. De fleste af værkerne stammer fra de kongelige samlinger, deriblandt også bogværket, Gottorfer Codex.